

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΥΠΟ ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Α΄.-ΤΟΜΟΣ Α΄.

(Ὅτι ἐστὶ περὶ τοῦ ἄν θειοτέρου ἀνθρώπου
βουλευόμενοι ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θιάγης.)



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1879

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΔΥΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΥΠΟ ΠΑΝ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ.

Ἐπιστολή ἕκτη.

(ἀνθ. ἰδ. Τισχ. 1^ο σ. 95)

Τὰ σχολεῖα τὰ δημοτικά οὐδέποτε ἐφάνησαν παρ' ἡμῖν γνωρίζοντα τὸν οὐσιώδη καὶ κύριον αὐτῶν σκοπὸν. Ὡς τοιοῦτος ἐθεωρήθη πάντοτε ἡ διδασκαλία τῆς μηχανικῆς ἀναγνώσεως, τῆς γραφῆς καὶ τῶν 4 πράξεων τῆς ἀριθμητικῆς. Ἄν δὲ ἐκτὸς τῶν μαθημάτων τούτων διδάσκωνται καὶ ἄλλα μαθήματα, τούτο δὲν λέγει ἄλλο ἢ ὅτι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐπεδιώχθη καὶ δι' ἄλλων μέσων. Τόσον δὲ ἐλεεινῶς καὶ ἀσυνειδήτως μανθάνονται τὰ μαθήματα ταῦτα καὶ τόσον τυραννικὰ καὶ πιεστικὰ τοῦ πνεύματος τῶν μαθητῶν πάντοτε ἐδείχθησαν, ὥστε εὐχῆς ἔργον εἶνε καὶ χάριν τῆς ὠφελείας τῶν μαθητῶν καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τῶν διδασκάλων νὰ ἐξαλειφθῶσιν ἐκ τοῦ προγράμματος τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων. Ὅτι δὲ οὐδέποτε διὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐπεδιώχθη μεθοδικὴ διαπαιδαγώγησις καὶ διδασκαλία τοῦ λαοῦ, ἀποδεικνύεται τρανότατα πρῶτον μὲν ἐκ τῶν παντὸς εἶδους ῥωπογραφικῶν βιβλίων, δι' ὧν ἀπομωραίνεται ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὁ Ἑλληνικὸς λαός¹, ἔπειτα δὲ καὶ ὅτι αὐτοὶ οἱ νομοθέται καὶ προστάται τῆς δημοτικῆς παιδείσεως ἠνείχοντο νὰ ἀναγινώσκωνται ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις συγγραφεῖς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὅλως ἀκατάληπτοι καὶ εἰς μαθητὰς καὶ εἰς διδασκάλους. Καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοιαύτης ἐκρύθμου τῶν σχολείων καταστάσεως ὑπῆρξαν νὰ ποιήσωσι τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν, ὅστις ἐν καιρῷ τῆς δουλείας του ἐταξείδευεν εἰς μακρινὰς χώρας, στερούμενος καὶ κακουχούμενος ὅπως μάθη γράμματα, νὰ σικχαθῇ αὐτά. Ἡ τιμὴ πρὸς τὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα πάντοτε ἡ εὐγενὴς

¹ Ὅσον ὑπερβολικὴ καὶ ἂν φαίνεται ἡ ἔκφρασις τοῦ φίλου Ἀγαθόφρονος, λέγει ὅμως μεγάλας ἐλλείψεις τῶν παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει διδακτικῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ἐν δὲ ὑπερ παράδοξον ἡμῖν φαίνεται εἶνε ὅτι τὰ νεώτερα βιβλία ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῆς ὕλης μειονεκτοῦσι πολὺ τῶν παλαιοτέρων. Πολλοὶ τῶν νεωτέρων συγγραφέων φαίνεται ὁρμώμενοι ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι τὰ παιδία μόνον παιδαριώδη καὶ μωρὰ διηγημάτια δύνανται νὰ ἐννοῶσιν εἰσάγουσιν αὐτοὺς εἰς χοροὺς ἄρκτων καὶ κακκασμοὺς ὀρνίθων, ὅπως ἐκεῖ μορφωθῶσι χαρακτῆρες, οἵτινες θὰ ὑπερμαχήσωσι ποτε τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου ἐν τῇ πολιτείᾳ. Π. Π. Οἰκ.

τοῦ Ἑλληνος φύσις καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἐσχάτης ἀμαθείας καὶ βαρβαροκρατίας ἠγάπησε, τόσον σμικρὰ ἔγεινε τὴν σήμερον, ὥστε δὲν ἐκπλήττονται καὶ αὐτοὶ οἱ διδάσκαλοι πλέον διὰ τοῦτο !

Βεβαίως ἡ ἀνάγνωσις καὶ γραφὴ διεδόθη παρὰ τῷ λαῷ· ἀλλ' εἰς τί ὠρέλησεν ; Ἐγεινεν ἄρα γε ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς καλλίτερος κατὰ τι ὑπὸ τῶν δημοτικῶν σχολείων ; Ἄν δὲν συνειργάζοντο καὶ ἄλλοι παράγοντες εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἐπεριμένοντο δὲ πάντα ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἡ παρούσα κατάστασις ἡμῶν θὰ ὑπῆρχε κατάστασις οὐδαμῶς διάφορος καταστάσεως ἐν χρόνοις, ὅτε δὲν ὑπῆρχον σχολεῖα ἐν Ἑλλάδι. Μὴ ἀπατώμεθα νομίζοντες ὅτι ἡ ἀνάγνωσις ἢ μηχανικὴ καὶ ἡ γραφὴ διαδεδομένα παρὰ τῷ λαῷ ἐμφαίνουσι κατάστασιν κοινωνικῆς πρόοδου. Διότι αὐτὰ, τῆς διανοίας οὔσης ἀπαιδεύτου, οὐδέποτε δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς μέσα πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων καὶ βελτίωσιν τοῦ ἀτόμου.

Τοιοῦτων ὄντων τῶν δημοτικῶν σχολείων γεννᾶται τὸ ζήτημα ἂν πρέπη νὰ ἐπιδιώξωσι σήμερον ἄλλον σκοπὸν ὑψηλότερον. Δὲν πιστεύω νὰ εὔρεθῃ Ἑλλην, ὁστις νὰ μὴ ἐπικροτήσῃ εἰς τὴν γνώμην ταύτην. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, ὅστις ἐν καιροῖς χαλεποῖς πολλὰ ὑπέστη, γενναίως ἀμυνόμενος ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός του καὶ τῆς πίστεώς του, ὁστις ἐξελθὼν πολέμου βρῆσθαι τῆς ἐστερημένους τῶν πάντων, εὔρεν ὁμολογουμένως ἀμοιβὴν τῶν δεινῶν, τὴν ἐλευθερίαν, ἣτις ἀφειδῶς αὐτῷ δι' ἐλευθερωτάτου πολιτεύματος ἐδωρήθη. Ἄλλ' ὅσον δύναται τις νὰ ἐπικροτήσῃ εἰς τὴν μεγάλην ταύτην εὐεργεσίαν τῶν γενναίων ἐκείνων ἀνδρῶν καὶ ὅσον αἰσθάνεται ἐπὶ τούτῳ ἕκαστος Ἑλλην τὴν καρδίαν εὐγνωμονέστατα διακειμένην, τοσοῦτον ἐξ ἄλλου μέρους λυπεῖται ὅτι δὲν ἐλήφθη συγχρόνως φροντίς, ὅπως ὁ λαὸς κατασταθῇ ἄξιος τῶν ἐλευθεριῶν του, ὅπως ὁ λαὸς γνωρίσῃ τίνα καθήκοντα καὶ τίνα δικαιώματα ἔχει. Ἡ ὀλιγωρία περὶ τὴν ὀρθὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ παρέσχεν αὐτὸν ἔρμαιον εἰς τοὺς ἰδιοτελεῖς σκοποὺς τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἡμέρας. Μεταξὺ δὲ τούτων καὶ τοῦ λαοῦ ἐγένετο τὸ συμβόλαιον τῆς ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως, ἐγεννήθησαν ἐντεῦθεν ἀμοιβαῖαι ἀξιώσεις δι' ἃς καὶ οἱ ἰσχυροὶ καὶ ὁ λαὸς ἐξέκλιναν τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ, περιεγράφη δὲ κύκλος ἐνεργειῶν ἰδιοτελῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δὲν δύναται ἔθνος μάλιστα τὸ Ἑλληνικόν, πρὸς 8 τόσαι χιλιάδες ψυχῶν δούλων στρέφουσι τοὺς ὀφθαλμούς των ζητοῦσαι ἀνθρωπισμὸν, περισσότερον χρόνον νὰ μένη.

Τὸ ζήτημα λοιπὸν δὲν εἶνε νὰ προσθέσωμέν τι εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἀλλὰ νὰ ἀναδιοργανώσωμεν αὐτὰ τοιοῦτοτρόπως, ὥστε δι' αὐτῶν νὰ διαπαιδαγωγηθῇ ὁ λαὸς καὶ κατασταθῇ ἄξιος τῶν ἐλευθεριῶν αὐτοῦ. Εἰ

δὲ μὴ, πρέπει καὶ τὰ τῆς πολιτείας νὰ κανονισθῶσι κατὰ τὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ. Διότι λαὸς ἀπαίδευτος καὶ ἐλεύθερον πολίτευμα εἶνε δύο πολέμια πρὸς ἄλληλα, ὧν ἡ συνύπαρξις φέρει θάνατον εἰς ἀμφότερα. Ἐν λοιπὸν ἐκ τῶν δύο ἀνάγκη κατεπείγουσα νὰ γείνη ἢ νὰ μεταβληθῶσι τὰ τῆς πολιτείας καὶ νὰ στερηθῇ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ὁ λαὸς, εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ ὁποίου καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἐσχάτης δουλείας διετηρεῖτο καίουσα ἢ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ καλὰ ῥοπή ἢ νὰ ἐκπαιδευθῇ ἄλλω; ἢ ὅπως σήμερον ἐκπαιδεύεται. Τὸ πρῶτον οὔτε ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἀνέχεται οὔτ' οἱ κληροῖ, καθ' οὓς ζῶμεν ἐπιτρέπουσι τοῦτο. Βεβαίως εἰς χρόνους δεσποτισμοῦ ἀπολύτου, ὅστις ὡς μέσα τῆς ἑαυτοῦ διατηρήσεως εἶχε μόνον τὴν βίαν καὶ τὸν τρόμον, καταδιώκων πᾶσαν εὐγενῆ ἰδέαν, ὑποτρέφων δὲ τὴν ἀμάθειαν καὶ δεισιδαιμονίαν, εἰς τοιοῦτους χρόνους τὸ παρ' ἡμῶν ἐπικρατοῦν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, τὸ σύστημα τῆς ραβδοκρατίας καὶ τῆς φυλακῆς, θὰ ἐμόρφουν λαὸν καθ' ὅλα εὐχαριστημένον μὲ τὴν κατάστασιν του. Ἀλλὰ σήμερον ζῶμεν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἀξίαν του, καθ' ἣν ὁ λαὸς δὲν εἶνε μηδενικὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐνὸς οἰουδήποτε προσώπου γεγραμμένα, ἀλλ' ἡ βᾶσις, ἐφ' ἧς μέλλει νὰ ἐδρασθῇ τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἔθνους. Καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη τὰ μέσα τῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ νὰ βελτιωθῶσι καὶ πολλαπλασιασθῶσι, κί ὧραι τῆς ἀνελευθέρου ἐργασίας προϊόντος τοῦ χρόνου διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μηχανῶν νὰ ἐλαττωθῶσι καὶ μεταδοθῶσι καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ αἱ εὐγενεῖς ἀπολαύσεις. Τὴν σήμερον ζῶμεν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν δὲν λατρεύονται ἀνεξετάτως οἱ λόγοι τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς οὐδὲ ὑμνύουσιν οἱ ἄνθρωποι πλέον εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀλλ' ἀναγνωρίζεται εἰς ἕκαστον τὸ δικαίωμα νὰ ἐξετάζη ἐλευθέρως τὰ πράγματα καὶ νὰ πρῆσθῃ ὅ,τι σκέψις ἐπιστημονικὴ λέγει εἰς αὐτὸν ὀρθόν. Τὴν σήμερον ζῶμεν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν βελτιοῦνται οἱ ποινικοὶ νόμοι, αἴρονται τὰ προνόμια τῶν ὀλίγων, καὶ εἰς ἕκαστον ἀφίεται ἀνοιχτὴ ἢ εἴσοδος εἰς τὰ ὕψιστα τῶν ἀξιωματίων τῆς πολιτείας, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχη ἰκανότητα. Εἰς τοιαύτην ἐποχὴν πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ὑπάρξῃ καὶ σύστημα ἐκπαιδευτικὸν ἀνάλογον πρὸς τὰς μεγάλας προόδους τῆς ἐποχῆς μας.

Βλέπετε λοιπὸν, Κύριε Ἐμπειρόκλειε, ὅποια ἐγὼ ἐννοῶ τὰ σχολεῖα τοῦ λαοῦ. Καὶ δὲν πρέπει νὰ σοὶ κακοφαίνεται ὅτι εὐρίσκω τὰ γραμματοδιδασκαλεῖα, ἃ σήμερον διατηρεῖ ἡ Ἑλλάς, ἀξία τῆς ταχείας ἀποπομπῆς. Ἰκανῶς ὠφέλιμα ἐδείχθησαν μέχρι τοῦδε. Ἀπὸ τῆς σήμερον δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν αὐτοῖς τὴν εὐγνωμοσύνην μας ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῆ

1877.

Ἐπιστολή ἐβδόμη.

Ἀγαπητὲ Ἀγαθόφρον,

Ἐκ τῆς τελευταίας ἐπιστολῆς σου πείθομαι ὅτι ὁ λόγος δὲν εἶνε περὶ παρωνυχίδος. Καθ' ὑμᾶς κριτὴν τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἂν δὲν βλάπτουσι πολὺ, δὲν ὠφελούσιν ὅμως καθόλου. Τὰ διδακτικὰ βιβλία ἀπομωραίνουν τοὺς ἑλληνόπαιδας, οἱ ἐρμηνεύται δὲν πρέπει νὰ διδάσκωσιν, οἱ διδάσκαλοι δὲν δύνανται νὰ παιδεύωσι. Συμπέρασμα ἄμεσον τοιούτων σκέψεων εἶνε νὰ καταστρέψωμεν πᾶν τὸ ὑπάρχον, ὅπως οἰκοδομήσωμεν ἐπὶ τῆς τέφρας αὐτοῦ νέον, ὅπερ τὰ πάντα ἐπαγγέλλεται νὰ ἔχη ὑπὲρ αὐτοῦ. Γνωρίζετε τὸ τροποποιημένον σύστημα τοῦ Λαγκάστερ ἐκ τῆς σημερινῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως του καὶ δίκαιον ἔχετε νὰ ῥηγνύητε φωνὴν κατ' αὐτοῦ. Δὲν ἔχω οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι τοῦτο ὅσον οὐπω θὰ καταπέση. Ἡ ἀθλιότης τῶν σχολείων τόσον ἐξήγειρε τοὺς ἀνθρώπους ἐναντίον του, ὥστε πᾶν ἄλλο σύστημα, μόνον Λαγκαστριανὸν νὰ μὴ εἶνε, προθύμως θὰ γένη ἀποδεκτὸν παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τόσον βαθμὸν ἔχει φθάσει ἡ ἀγανάκτησις των! Ὁ κόσμος, βλέπεις, ἐπλάσθη τοιοῦτος νὰ ταυτίζη ἀντιπρόσωπον καὶ ἀντιπροσωπευόμενον. Ὑπὸ τοιούτων σκέψεων ἀγόμενος δὲν θεωρῶ λυσιτελὲς νὰ κατατρίβω ἀνωφελῶς χρόνον ὑπερασπίζων αὐτό. Ἡ σημερινὴ κοινωνία δὲν θέλει τὸν Λαγκάστερ, θέλει ἄλλα δημοτικὰ σχολεῖα. Ὁ Λαγκάστερ προεγράφη πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ αὐτὴ ἡ γενέτειρά του γῆ δὲν τὸν θέλει πλέον. Καὶ διὰ τοῦτο πιστεύω ὅτι μεγάλην ἄγνοιαν τῶν πραγμάτων δεικνύει ἐκεῖνος, ὅστις ἤθελε πιστεύσει ὅτι ἡ μιμητικὴ Ἑλλάς θὰ παρῆεν αὐτῷ ἄσυλον. Θεωρῶ λοιπὸν φρόνιμον νὰ μὴ χωρῶ ἄνω τῶν ποταμῶν καὶ καθῆκον νὰ προσπαθήσω νὰ ἐννοήσω τὸ σύστημα τὸ Γερμανικόν. Πιστεύω νὰ εἶνε τελειότερον πρῶτον μὲν, διότι εἶνε νεώτερον, ἔπειτα καὶ διότι εἶνε γερμανικόν. Οἱ Γερμανοὶ εἶνε λαὸς πανταχοῦ σοφός. Ἄν ὅμως εἶνε ἐφαρμοστὸν παρ' ἡμῖν, περὶ τούτου θὰ εἶπω τὴν γνώμην μου, ἀφ' οὗ μάθω ὅποιον εἶνε τὸ σύστημα. Καὶ διὰ τοῦτο θὰ σᾶς παρκαλέσω νὰ μοὶ ἐκθέσητε ἐν ἐκτάσει μάλιστα τὰ πλεονεκτήματα αὐτοῦ. Σᾶς διαβεβαιῶ δὲ ὅτι ἂν πεισθῶ ὅτι εἶνε ἐφαρμοστὸν καὶ ὠφέλιμον, ἐκτὸς τῆς εὐγνωμοσύνης, ἣν θὰ ἔχω πρὸς ὑμᾶς, θὰ προσράψω καὶ ἐγὼ τὸν ἐρυθρὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ στήθους μου, ὅπως συμμετάσχω τῆς σταυροφορίας, ἣτις σήμερον ἐν Ἑλλάδι ὑπὲρ τῶν δημοτικῶν σχολείων παρασκευάζεται.

Ἐν Ἀθήναις τῆ